

Informacje podstawowe

Nazwa przedmiotu	Liturgika - sakramenty
Prowadzący	Ks. dr Waldemar Bartocha
Wydział	Wydział Teologiczny
Kierunek	Teologia ogólna
Poziom studiów	Jednolite studia magisterskie
Profil studiów	ogólnoakademicki
Forma studiów	stacjonarne
Moduł specjalnościowy	
Dyscyplina naukowa, do której odnoszą się efekty uczenia się	nauki teologiczne
Obowiązuje od roku akademickiego	2025/2026
Rok studiów	4
Semestr	7
Język wykładowy	polski
Status przedmiotu (<i>obowiązkowy, do wyboru</i>)	obligatoryjne
Odniesienie do kierunkowych efektów uczenia się (<i>symbole</i>)	TMA_W10; TMA_W26; TMA_W29; TMA_U12; TMA_U21
Rodzaj zajęć (<i>wybór z listy*</i>)	wykład kierunkowy
Liczba godzin	30
Liczba ECTS	3
Wymagania wstępne	Podstawowe wiadomości z zakresu liturgiki fundamentalnej oraz wiedza o sakramentach (na poziomie szkoły średniej)
Opis i cele przedmiotu	Celem wykładów jest zapoznanie studentów z historią, teologią i strukturą celebracji poszczególnych sakramentów. Rozpiętość materiału wymusza zastosowanie pewnych skrótów, z jednoczesnym uwypukleniem wymiaru pastoralnego. Analiza szczegółowa celebracji poszczególnych sakramentów dokonywana jest w oparciu o przepisy aktualnie obowiązujących posoborowych ksiąg liturgicznych (pontyfikału czy rytuału rzymskiego). W celu właściwego zrozumienia struktury współczesnych obrzędów i ich genezy zostanie przedstawione studentom w sposób syntetyczny tło historyczno-kulturowe, czyli kształtowanie się liturgii danego sakramentu na przestrzeni wieków z uwzględnieniem jego podstaw biblijnych i patrystycznych.

Treści programowe

Temat/blok zajęć:	Liczba godzin
1. Sakramenty i sakramentalia – uwagi ogólne. Historiozbawczy wymiar sakramentów. Sakrament wydarzeniem liturgicznym.	2
2. Chrzest pierwszym sakramentem inicjacji. Kształtowanie się obrzędów chrześcijańskiej inicjacji na przestrzeni wieków.	2
3. Inicjacja chrześcijańska osób dorosłych – analiza obrzędów posoborowych.	2
4. Obrzędy chrztu dzieci w świetle rytuału rzymskiego.	2
5. Sakrament bierzmowania – dzieje liturgii i treści teologiczne. Analiza posoborowych obrzędów bierzmowania i ich wymiar pastoralny	2
6. Eucharystia szczytem wtajemniczenia. Kształtowanie się liturgii mszalnej. Kult Eucharystii poza Mszą Świętą.	2
7. Analiza obrzędów poszczególnych części liturgii Mszy Świętej w perspektywie historyczno-teologicznej.	2
8. Sakrament pokuty i pojednania – historia i teologia liturgii.	2
9. Liturgia sakramentu pokuty i pojednania w świetle posoborowego rytuału.	2
10. Sakrament namaszczenia chorych oraz Wiatyk – teologia, historia, celebrowanie.	2
11. Kształtowanie się obrzędów święceń i posług na przestrzeni wieków.	2
12. Analiza poszczególnych elementów celebrowania święceń.	2
13. Posługi współczesnego Kościoła.	2
14. Sakrament małżeństwa – teologia i historia liturgii. Małżeństwo w innych Kościołach.	2
15. Obrzęd celebrowania małżeństwa. Jubileusze małżeńskie.	2
Łącznie godzin:	30

Opis przedmiotowych efektów uczenia się i sposoby ich weryfikacji

Kategoria efektu (W, U, K)	<u>Kierunkowe</u> efekty uczenia się (co ogólnie <i>absolwent po tych studiach</i> będzie wiedział i umiał)	Opis <u>przedmiotowych</u> efektów uczenia się (wyłącznie czasownikami operacyjnymi - czynności, które da się zweryfikować, mierzalne; w nawiasie należy podać numery tematów zajęć, które realizują dany efekt) (co konkretnie <i>student po tym przedmiocie</i> będzie wiedział i umiał)	Sposoby <u>weryfikacji</u> efektów uczenia się (np.: kolokwium pisemne, egzamin ustny, egzamin pisemny, sprawozdanie, prezentacja na zajęciach, raport, projekt indywidualny, grupowy...)
TMA_W10	wykazuje uporządkowaną pogłębioną wiedzę z zakresu teologii praktycznej (katechetyki, liturgiki, teologii pastoralnej)	W1 – student zna strukturę celebracji poszczególnych sakramentów, wie jaka jest wymowa teologiczna poszczególnych obrzędów (tematy nr 3,4,5,7,9,10,12,13,15)	Egzamin ustny
TMA_W26	charakteryzuje procesy zmian zachodzące w kręgu kultur będących pod wpływem chrześcijaństwa w kształtowaniu się kultury Europy	W2 – student zna historyczno-kulturowy kontekst kształtowania się liturgii poszczególnych sakramentów oraz wie, w wyniku jakich procesów liturgia stała się w średniowieczu jednocześnie przestrzenią dla sztuki, edukacji oraz skarbnicą kulturową (tematy nr 2,5,6,8,10,11,14)	Prezentacja na zajęciach lub referat
TMA_W29	dowodzi orientacji we współczesnym życiu kulturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury chrześcijańskiej i jej zagrożeń	W3 – student orientuje się jaki jest związek liturgii ze współczesną kulturą, opisuje pewne aspekty kultury, które są sprzeczne z celebracją liturgiczną oraz wymienia sposoby uzdrawiania kultury przez liturgię poprzez promowanie tzw. kultury liturgicznej (tematy nr 3,10,15)	Obserwacja zaangażowania w zajęcia Egzamin ustny
TMA_U12	proponuje innowacyjne sposoby rozwiązywania zadań wynikających z posłannictwa Kościoła	U1- student ma ogólną orientację w zakresie możliwości wsparcia osób przygotowujących się do przyjęcia sakramentów wobec sytuacji problemowych i trudnych w danej wspólnotie eklezjalnej (tematy nr 3,4,5,7,9,10,15)	Obserwacja zaangażowania w zajęcia Egzamin ustny

TMA_U21	kieruje pracą grupy odzwierciedlającej wspólnotę duszpasterską lub katechetyczną	U2 – student dostrzega możliwość współpracy parafii z innymi podmiotami wychowawczymi, kulturalnymi czy poradniami w zakresie wsparcia dzieci, młodzieży i osób dorosłych w przygotowaniu do przyjęcia poszczególnych sakramentów, a w konsekwencji w integralnym rozwoju (tematy nr 3,5,7,10,15)	Obserwacja zaangażowania w zajęcia Egzamin ustny
---------	--	---	--

Metody dydaktyczne

(dostosowane do przedmiotowych efektów uczenia się)

1.	Wykład z prezentacją multimedialną
2.	Analiza źródeł liturgicznych i dokumentów Magisterium Kościoła
3.	Dyskusja moderowana

Opis nakładu pracy studenta w ECTS

Kontakt z prowadzącym	Aktywność	Liczba godzin	Razem liczba godzin / ECTS
bezpośredni	udział w zajęciach	30 h	30 / 1 ECTS
	udział w zaliczeniach poza zajęciami		
	udział w konsultacjach		
praca własna	przygotowanie do zajęć (czytanie, praca pisemna, tłumaczenie, ...)	30 h	60h/2 ECTS
	przygotowanie do zaliczenia (np. czytanie, prezentacja, projekt, ...)	30 h	

Kryteria oceny końcowej

(Opis składowych oceny końcowej zajęć, rozkład procentowy lub punktowy, informacja o dopuszczalnej liczbie nieobecności, inne kryteria)

Uczestnictwo w wykładach jest obowiązkowe i stanowi ono podstawę dopuszczenia studenta do egzaminu końcowego. Student może mieć dwie nieusprawiedliwione nieobecności podczas wykładów.

Opis składowych oceny końcowej:

50% - przygotowanie do zajęć, obecność i zabieranie głosu podczas wykładów, wykazanie się znajomością zalecanych lektur, przedstawienie podczas wykładu prezentacji multimedialnej lub referatu na jeden z podanych przez wykładowcę tematów (zarówno prezentacje jak i referaty są przysyłane przez studentów do wykładowcy w celu ich archiwizacji) oraz udzielenie odpowiedzi na pytania stawiane przez wykładowcę i studentów;

50% - egzamin ustny

Na ocenę bardzo dobrą (5) student potrafi opisać szczegółowo i bezbłędnie przebieg liturgii poszczególnych sakramentów na podstawie posoborowych ksiąg liturgicznych, wskazać wymowę teologiczną poszczególnych obrzędów oraz określić kontekst eklezjalno-kulturowy ich powstania wykorzystując w tym celu wiedzę z zakresu dziejów liturgii danego sakramentu (W1, W2). Student aktywnie uczestniczy w dyskusji, analizuje księgi liturgiczne i wskazuje zasady organizowania formacji liturgicznej dzieci, młodzieży i dorosłych przygotowujących się do przyjęcia sakramentów w oparciu o złożone czynniki eklezjalno-kulturowe. Zdobytą wiedzę teoretyczną umie wykorzystać w praktyce angażując się w działalność katechetyczną, społeczną i kulturalną w omawianym zakresie (U1, U2). Student potrafi zidentyfikować zarówno szanse jak i zagrożenia wynikające z dynamicznego rozwoju technologii cyfrowej oraz wpływ innych zjawisk zagrażających

kulturze chrześcijańskiej (globalizacja, sekularyzacja) na przeżywanie tajemnic wiary uobecnianych w liturgii sakramentów (W3).

Na ocenę dobrą (4) student potrafi w miarę dokładnie, ale nie bezbłędnie przedstawić przebieg liturgii poszczególnych sakramentów na podstawie posoborowych ksiąg liturgicznych, wskazuje na znaczenie teologiczne poszczególnych obrzędów oraz podaje niektóre czynniki eklezjalno-kulturowe, które odegrały ważną rolę w procesie kształtowania się liturgii danego sakramentu (W1, W2). Student zabiera głos podczas zajęć i wykazuje się pewną umiejętnością zastosowania zdobytej wiedzy teoretycznej w praktyce duszpastersko-katechetycznej próbując podawać z pomocą wykładowcy przykłady rozwiązań sytuacji problemowych i trudnych w danej wspólnotie eklezjalnej (U1, U2).

Na ocenę dostateczną (3) student opisuje, ale w sposób pobieżny i nie zawsze poprawny przebieg liturgii poszczególnych sakramentów potrafiąc wskazać jednak na elementy nieodzowne dla istoty danego sakramentu (W1). Stara się włączać w dyskusję podczas zajęć oraz z pomocą innych proponuje pewne rozwiązania w zakresie formacji liturgicznej oraz wskazuje na niektóre zagrożenia z punktu widzenia tejże formacji (U1, U2).

Literatura obowiązkowa

1	Źródła liturgiczne: <i>Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego z trzeciego wydania Mszału rzymskiego. Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza mszalnego. Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza</i>, Pallottinum – Poznań 2022. <i>Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich</i>, wyd. pierwsze poprawione, Katowice 2020. <i>Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich</i>, wyd. trzecie zmienione, Katowice 2016. <i>Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich</i>, wydanie trzecie, Katowice 2019. <i>Komunia święta i kult Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich</i>, Katowice 2016. <i>Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich</i>, wyd. 2, Katowice 2007. <i>Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo</i>, wyd. drugie poprawione, Katowice 2015. <i>Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów</i>, wydanie drugie poprawione, Katowice 2019. <i>Obrzędy ustanowienia lektorów i akolitów oraz przyjęcia kandydatów do diakonatu i prezbiteratu</i>, Katowice 2014. <i>Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich</i>, poprawione wydanie trzecie według drugiego wydania wzorcowego, Katowice 2021.
2	Bartocha W., <i>Pneumatohagijny wymiar sakramentu święceń w świetle pontyfikatu rzymskiego</i>, Liturgia Sacra 25 (2019) nr 2, s. 377-400 (DOI: 10.25167/lis.959)

3	Bartocha W., <i>Liturgia katechumenatu jako paradygmat dla katechezy przedsakramentalnej</i> , Liturgia Sacra 26 (2020) nr 2, s. 51-73 (DOI: 10.25167/lis.2191)
4	Bartocha W., <i>Formy liturgicznej posługi Kościoła dla osób w podeszłym wieku</i> , w: <i>Seniorzy wyzwaniem dla Kościoła w Polsce</i> (Teologia pastoralna w Polsce, t. 6), red: M.J. Tutaj, T. Wielebski, Warszawa 2019, s. 141-162.

Literatura uzupełniająca

1	Bartocha W., <i>Namaszczenie olejem w liturgii święceń – geneza i znaczenie teologiczne</i> , w: <i>Namaszczenie w Kościele łacińskim i w Kościołach wschodnich</i> , red. W. Bartocha, Warszawa 2022, s. 157-186.
2	Bartocha W., <i>Szafarz sakramentu bierzmowania w świetle Pontyfikatu i Rytuału rzymskiego oraz Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.</i> , Łódzkie Studia Teologiczne 27 (2018) nr 1, s. 189-208 (https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/odskie-studia-teologiczne/2018-tom-27-numer-1/lozkie_studia_teologiczne-r2018-t27-n1-s189-208.pdf).
3	Bartocha W., <i>Nalożenie rąk w liturgii święceń w pierwszym tysiącleciu (część I: Starożytność chrześcijańska)</i> , Roczniki Teologiczne 66 (2019) z. 8, s. 5-22 (DOI: https://dx.doi.org/10.18290/rt.2019.88.8-1).
4	Bartocha W., <i>Nalożenie rąk w liturgii święceń w pierwszym tysiącleciu (część II: Średniowiecze)</i> , Roczniki Teologiczne 67 (2020) z. 8, s. 5-24 (DOI: https://doi.org/10.18290/rt20678-1).
5	Bartocha W., <i>Celebracja sakramentu pokuty i pojednania w cyberprzestrzeni z perspektywy teologiczno-kanonicznej</i> , Kultura – Media – Teologia 51 (2022), s. 10-29 (https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt51_Bartocha.pdf).
6	Nadolski B., <i>Liturgika, t. 3: Sakramenty. Sakramentalia. Błogosławieństwa</i> , Poznań 2012.

* lista rodzajów zajęć

- ☐ ćwiczenia (audytoryjne, translatoryjne, terenowe, warsztatowe, projektowe)
- ☐ ćwiczenia laboratoryjne, komputerowe
- ☐ lektorat języka obcego nowożytnego/starożytnego
- x wykład kierunkowy
- ☐ wykład monograficzny lub konwersatorium monograficzne
- ☐ seminarium dyplomowe
(sem. magisterskie, licencjackie lub inżynierskie, na którym student pod kierunkiem opiekuna pracy przygotowuje pracę dyplomową, wykorzystując metody adekwatne do realizowanej tematyki badawczej)
- ☐ pracownia dyplomowa (programistyczna, chemiczna, fizyczna, biologiczna, inżynierska)
(zajęcia laboratoryjne, na których student pod kierunkiem opiekuna pracy przygotowuje pracę dyplomową wykorzystując metody adekwatne do realizowanej tematyki badawczej)